

משרד החינוך
מינהל פדגוגי

מיצוי ומצוינות

• מה בין הצטיינות למצויינות?

הצטיינות מציגה את מעמדו של אדם "מצטיין" ביחס לבני אדם אחרים המדורגים נמוך ממנו בסולם כלשהו. בהצטיינות **הדגש הינו על התוצאה הסופית בהשוואה לאחרים**: גישה החותרת בהכרח להגעה לקבוצת האנשים בעלי הביצועים הטובים ביותר בתחום מסויים. בהצטיינות קיימת הסתמכות על תרבות בחינה והשוואה. השיגים בתחרויות ובחינות הם שמעידים על מימוש הכשרון לכדי הצטיינות.

"הצטיינות כרוכה לעיתים בתחרות, שכן רק אחד מהם יכול להגיע לראש הסולם. הצטיינות במהותה כרוכה אפוא בתחרות, ותחרות בולמת יחסים של שיתוף פעולה ועזרה הדדית, ואף יוצרת לעיתים עוינות, תוקפנות ודחף להערים ולרמות" (ד"ר עוזי מלמד- מצויינות או הצטיינות).

"מצוינות טומנת בחובה את המסר "עשה הכי טוב שאתה יכול", עשה מתוך הנעה פנימית וטבעית הדוחפת את האדם להתקדמות, הצלחה וצמיחה. **מצוינות היא מחויבות להתמדה ולהצלחה, אל מול עצמך**, מתוך עצמך ובעזרת הסובבים אותך והמשאבים העומדים לרשותך. המצוינות פונה לכולם מאחר ולכולנו היכולת להשתפר- לפתח את יכולותינו מהמקום בו אנו נמצאים, לשאוף גבוה, להעמיק ידע ויכולות ולהרחיב תהליכי גילוי, חקירה והתנסות. תהליך השגת היעד חשוב לא פחות מהתוצר הסופי, והוא מהווה מרכיב מהותי בידיעה איך ללמוד" (עמותת אינקלו- תכניות אישיות).

"ביצוע מצוין הינו מצד אחד מבע של מצוינות ומצד שני מתייחס ללמידה קודמת שהביאה למצוינות וללמידה המשכית כאמצעי לשיפור המצוינות" (Stereberg1998, 1999). מושג מרכזי בהקשר זה הוא הלך רוח של גדילה – **נחישות ("כוחה של נחישות", קרול דוק): Growth Mindset**.

למצוינות אין סולם הערכה אובייקטיבי ואין לה צורך בהשוואה לאחרים. היא מציגה את מקומו של אדם ביחס להשגת מטרה שהציב לעצמו; היא תלויה רק באדם עצמו ובמידה שבה מיצה את יכולותיו.

במלים אחרות, כדי להצטיין אדם צריך להיות יותר טוב מאחרים; כדי להיות מצוין אדם צריך לעשות הכי טוב שהוא עצמו יכול. כדי לעצב את מערכת החינוך ברוח של המצוינות, רוח המאפשרת לכל תלמיד לבחור מה ואיך ללמוד ולממש את כישוריו, יש לפתוח לתלמידים מרחבים חדשים וחופשיים של למידה, חשיבה ויצירה.

החברה והכלכלה של ימינו תומכים ודורשים פעולה בגישת המצויינות מהטעמים הבאים:

א. בעידן שבו קיימות כמויות עצומות של מידע, בעידן של בינה מלאכותית, אין צורך להעביר לתלמידים גופי מידע לצורך שינון; צריך להקנות להם ידע בסיסי שיאפשר להם להתמודד עם מידע חדש: לחפש, לעבד, לבחון, להציג וליישם אותו באופן מושכל, ביקורתי ויצירתי.

ב. בעידן שבו טכנולוגיות התקשוב והתקשורת מצויות בכל פינה ואצל כל אחד, אין הכרח להעסיק קבוצה של תלמידים באותו עניין, באותו זמן ובאותו מקום. בחלק מן הזמן צריך לעשות גם את זה, אבל אין כל קושי לאפשר לתלמידים לפעול לבדם או בקבוצות, כל אחד בנושא בו הוא עוסק ובזמן גמיש.

משרד החינוך
מינהל פדגוגי

• מה בין מצויינות לשוויון או צמצום פערים?

אחת הדרכים לצמצום פערים הינה הגברת המצויינות בקרב התלמידים הלומדים בפריפריה, זאת באמצעות: נגישות, הזדמנות, יישומיות.

- נגישות- לתכנים, כלים, מוסדות ציבור, תכניות שמעודדים סקרנות, יצירתיות, התמדה, מאמץ, נחישות, סימון מטרות והשגתן (למשל מוזיאוני מדע, סדנאות אמנות ויצירה, פינות חי, חממות וכדומה).
- הזדמנות- תכניות ותהליכים חינוכיים המאפשרים לכל תלמיד לזהות את תחומי החוזק והעניין שלהם, ומתן מגוון הזדמנויות להתנסות בהם, מעבר לקוריקולום הרגיל (שעות אישיות, תכניות אישיות, עבודה בקבוצות מסביב לעניין משותף, חונכות ולווי ועוד).
- יישומיות- תהליך המאפשר לתלמיד לראות ולחוות את ההתקדמות שלו ביחס לעצמו, תהליך המאפשר לו לצמוח וליישם את הכלים והמיומנויות שרכש גם בתחומים נוספים.

כאשר תהליך הלמידה יאפשר לכל תלמיד ללמוד מתוך עניין וסקרנות, כאשר יתאפשר לו להתפתח בהתאם לכישוריו, יצוצו מצטיינים רבים בתחומים שעד כה לא הופיעו כלל על סרגל המדידה הסטנדרטי. הלמידה תקבל איכות חדשה והפערים יקבלו משמעות חדשה ויהפכו לפערים אישיים, פערים שהתלמיד יכול ורוצה לסגור.

המטרות

1. **טיפוח הלך רוח ותרבות של מצויינות במוסדות החינוך**- יצירת סביבה המעודדת אהבת למידה, חדוות הגילוי, סקרנות, יצירתיות, מקוריות וחשיבה ביקורתית תוך חתירה מתמדת להתקדמות ולהתפתחות. משמעותו המעשית של המושג הלך רוח בהקשר זה, היא טיפוח נטיות באופן קבוע ורציף בשלושה מימדים:
 - יכולות (קוגניטיביות ולא קוגניטיביות)
 - מוטיבציה
 - ערכים
2. **עידוד תלמידים לאתר ולמצוא נקודות חוזק להצטיינותם**- צוות חינוכי מיומן ובעל יכולת לסייע לתלמיד לאתר במה יצליח ובמה ירצה להשתפר.
3. **צמצום פערים** באמצעות הרחבת הנגישות, מתן הזדמנויות ויישום המצויינות במגוון תחומים.

דגשים אופציונאליים לחשיבה ראשונית

- מיצוי ומצויינות בעידן של בינה מלאכותית
- מיצוי ומצויינות אקדמית
- מיצוי ומצויינות רגשית- חברתית
- מיצוי ומצויינות בתחומי המדע/ אמנויות
- מצויינות ככלי לצמצום פערים

משרד החינוך
מינהל פדגוגי

חברי וועדת היגוי (המלצה)

- מינהל פדגוגי- מנהלות אגפי הגיל, מנהלי אגפי אוכלוסיות מיוחדות, מו"פ, שפ"י, תכניות תוספתיות
- מינהל ח"ן
- מזכירות פדגוגית- יו"ר המזכירות
- מדענית ראשית
- שי פרוכטמן
- נציג הנהגת הורים ארצית
- נציג מינהל תכנון ואסטרטגיה
- 2-3 מנהלי מחוזות
- 2-3 נציגי עמותות/ מגזר שלישי רלוונטיים
- מינהל עו"ה- הממונה על הפסגות
- מינהל תיקשוב